

ЛІТЕРАТУРА:

1. Заботин В.В. Этап усмотрения проблемы в мышлении и обучении. – Владимир: ВГПИ, 1973. – 187 с.
2. Кудрявцев Т.В. Психология технического мышления. – М.: Педагогика, 1975. – 263 с.
3. Матюшкин А.М. Теоретические вопросы проблемного обучения // Сов. педагогика. – 1971. – № 7. – С. 47–51.
4. Махмутов М.И. Проблемное обучение. – М.: Педагогика, 1975. – 128 с.
5. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – М.: Учпедгиз, 1946. – 347 с.
6. Чебышева В.В. Психология трудового обучения. – М.: Просвещение, 1969. – 303 с.

УДК 378.14

Т. В. Гора

ПІДРУЧНИК ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Процеси глобалізації, демократизації так само, як і зростаючі потреби у співпраці між людьми, які спілкуються різними мовами, спонукають до оновлення змісту навчання іноземним мовам.

У цьому контексті серед основних факторів, що сприяють цьому, слід розглядати такі:

– наявність різноманітних вітчизняних та зарубіжних навчально-методичних комплексів;

– рівень професійної підготовленості вчителів іноземних мов, від яких залежить доля підручника [1].

Сучасний період розвитку методики викладання іноземних мов характеризується зростаючим зацікавленням вчених і практиків до підручника іноземної мови. Це пояснюється насамперед тим, що підручник виступає основним засобом навчання, невід'ємною його частиною, оскільки з ним стикаються всі його учасники.

Водночас, відображаючи певні цілі, принципи, зміст і метод навчання іноземним мовам, концепцію автора взагалі, підручник визначає систему навчання в цілому.

У вітчизняній та зарубіжній теорії та практиці здійснено ряд досліджень стосовно підручника та його пристосованості до умов сучасної школи такими авторами, як І. Бім, У. Канінворт, Н. Грант, Б. Томлінсон.

Останнім часом активізувалися дослідження із проблем конструювання шкільних підручників і їх відповідності вимогам сучасної школи. У своїх наукових статтях автори вітчизняних НМК з іноземних мов В.Г. Редько, Н.П. Басай, В.М. Плахотник (АПН, Інститут педагогіки) аналізують вітчизняні та зарубіжні НМК, наводять критерії формування змісту підручників як важливого засобу міжкультурного спілкування тощо.

Уміння аналізувати підручники (як окремі видання, так і навчально-методичні комплекси) є невід'ємною складовою фахового формування як майбутнього вчителя (студента педвузу), вчителя-практика, так і молодого науковця.

За обставин, що склалися, не можна бути до кінця впевненими, що навчальний посібник, обраний Вами, найбільш відповідає вимогам викладання іноземної мови на сучасному етапі.

Одним із шляхів вибору підручника є апробація нових підручників протягом декількох років і порівняння результатів, отриманих за час, що минув.

Інший спосіб – це доповнення існуючих підручників із врахуванням думки практикуючих учителів з достатнім досвідом викладання, а також відгуки учнів та їх батьків про корисність підручників; їх відповідність різним віковим категоріям користувачів.

Коли немає можливості ознайомитися з підручником з досвіду колег, ми детально аналізуємо матеріал, представлений у ньому, бо це – найкращий спосіб дізнатися про

авторську концепцію щодо викладання предмета. Тільки ретельний аналіз дозволяє визначити оптимальний підручник, що задовольнить потреби учнів і вчителів.

Проаналізувавши критерії експертного оцінювання підручника різними авторами, а саме: В.Г. Редько [1], І. Бім [6], А. Каннінзворта [7], Н. Грант [8], Б. Томлінсон [9], С. Халлівелл [10], Д. Фріман [11], М. Спретт [12], ми визначились із такими параметрами оцінки підручника.

1. Чи рекомендований підручник Міністерством освіти і науки України? Рік його видання.

2. Засоби досягнення мети і завдань навчання іноземній мові (вправи і завдання). Їхня методична доцільність і достатність для навчання всім видам мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письма) та відповідність вимогам міжкультурного спілкування.

3. Методична організація тематичних циклів підручника.

4. Функціональне навантаження змісту окремого уроку підручника, логічність, послідовність у викладенні навчального матеріалу.

5. Наявність, достатність і доцільність у підручнику допоміжних матеріалів, що сприяють раціоналізації навчального процесу та систематизації набутих знань: словників, довідників, таблиць, ілюстрацій тощо.

6. Форми і способи здійснення контролю над рівнем оволодіння учнями іноземною мовою; види контролю, їх доцільність і ефективність.

7. Якість наявних компонентів навчального комплексу, що розглядається (підручника, книги для вчителя, робочих зошитів, аудіокaset, граматичного довідника), його сприяння досягненню мети і розв'язанню завдань навчання.

8. Естетичне оформлення підручника.

Надалі пропонується аналіз виданих в Україні та рекомендованих Міністерством освіти і науки України підручників для учнів-початківців.

Підручник В.М. Плахотника для 5 класу середньої школи [2] та підручник автора О.Д. Карп'юк "Англійська мова. 3 клас" [3], запропонований Міністерством освіти і науки України до апробації в тому числі у Херсонській області.

На прикладі підручника автора В.М. Плахотника "Англійська мова. 5 клас" відстежимо: в якій мірі ним використовуються засоби навчання, включені у запропонований підручник (див. табл. 1); ступінь реалізації дидактичних вимог до побудови підручника (див. табл. 2).

Таблиця 1.

Книга для вчителя	-
Робочий зошит	-
Граматичний довідник	+
Книга для читання	+
Таблиці	-
Картинки	+
Аудіокasetи	-

Таблиця 2.

Індивідуалізація навчання	+
Зацікавлення учнів	++
Мотивація навчання	++
Активізація учнів	++
Наступність і повторення матеріалу	+++
Свідомість навчання	++

- + – низька;
- ++ – достатня;
- +++ – у повній мірі.

Як свідчить таблиця, автор підручника намагався дібрати цікавий матеріал, який посилює мотивацію навчання. Підручник англійської мови В.М. Плахотника забезпечує багатократність сприймання учнями літер, графічних образів слів, словосполучень, коротких речень. З цією метою виконуються найрізноманітніші вправи, наприклад:

- покажіть літери, що відповідають вимовленим звукам;
- підберіть до маленьких великі літери та навпаки, озвучте їх;
- визначіть кількість літер і звуків у слові;
- напишіть літеру, що відповідає даному звуку;
- прочитайте незнайомі слова і поясніть правила читання;
- напишіть слова і перекладіть їх на українську мову;
- прочитайте вголос ряд слів, словосполучень та коротких речень.

Незайвими були б знаки словесного наголосу, зв'язного читання словосполучень.

Навчання письму реалізується через формування навичок, пов'язаних із засвоєнням звукобуквенних відповідностей. Це необхідно для розвитку вмінь читання та усного мовлення.

У підручнику передбачені такі вправи:

- запишіть рідною мовою значення слів або словосполучень, поданих іноземною мовою;
- напишіть подані іменники у множині;
- переписіть речення, виберіть і вставте правильну форму дієслова (у дужках подається кілька форм).

Наведені вправи мають мовознавче спрямування. Їх можна доповнити вправами на запитання-відповідь та на закінчення речень.

Для розвитку навичок і вмінь мовлення до підручника включені такі види вправ:

1) **некомунікативні вправи:** повторення окремих звуків; заучування напам'ять лексичних одиниць, речень, текстів; складання речень; переклад на рідну мову та зворотний переклад; переказ тексту.

2) **умовно-комунікативні:** відповіді на запитання різних типів; переказ тексту від імені персонажу.

Підручник В.М. Плахотника не передбачає вправ для розвитку аудіювання. Тому аудіювання – це лише мова вчителя на уроці.

У підручнику достатня кількість кольорових малюнків, що ілюструють нову лексику, але, на нашу думку, замало тематичних картинок, спрямованих на розвиток мовленнєвої компетенції учнів. Співвідношення текстів і вправ – 1 до 5.

Інструкції, подані українською мовою, є дуже детальними. Це допомагає учням швидко зорієнтуватись і зосередитись на виконанні завдань, що відповідає вимогам попередньої Програми [4], але не відповідає сучасним вимогам нової Програми [5].

Метод викладання навчального матеріалу – граматико-перекладний, що вимагає від вчителя його адаптувати, виходячи із позицій комунікативного підходу.

Слід відзначити, що підручник В.М. Плахотника є доступним, оскільки кожна шкільна бібліотека забезпечена ним у достатній кількості. У сучасних умовах – це великий плюс, бо не всі мають можливість придбати підручник у магазині.

Підручник легкий для засвоєння учнями, а також для викладання. Інформація, що подана в ньому, відповідає життєвим ситуаціям, але не націлює учнів на творчу роботу.

Як вже було зазначено раніше, апробація нових підручників може полегшити їх вибір вчителями-предметниками. А спільно з колегами проведена робота з цього питання сприяє, в першу чергу, удосконаленню їх професійних умінь.

Основне керівництво процесом апробації нових шкільних підручників здійснює Міністерство освіти і науки України, а безпосередньо на місцях – методисти/завідувачі

навчально-методичними кабінетами регіональних інститутів післядипломної освіти та міських або районних відділів народної освіти, середніх загальноосвітніх закладів освіти.

Таким чином, мова йтиме про результати та підсумки роботи обласного організаційно-методичного семінару вчителів англійської мови шкіл міста Херсона і області у зв'язку із апробацією підручника автора О.Д. Карп'юк "Англійська мова. 3 клас", який відбувся нещодавно на базі Південноукраїнського інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів.

Мною, як керівником цього заходу, вчителям були запропоновані для розгляду :

– перелік питань про результативність апробації підручника, наданий Міністерством освіти і науки України;

– копії вимог чинної Програми з англійської мови 2–12 класів [5];

– підручники автора О.Д. Карп'юк "Англійська мова. 3 клас" [3].

Учасники організаційно-методичного семінару (а це, в основному, були молоді вчителі) мали змогу:

– навчитися співставляти навчальний матеріал підручника із основними вимогами Програми стосовно вмінь третьокласників;

– набути навичок експертної оцінки нового підручника за умов відсутності необхідних у викладанні книги для вчителя (включаючи календарно-тематичне планування), аудіозаписів та зошита для учня.

Далі наводяться узагальнені мною висновки й рекомендації учасників семінару, що мають на меті полегшити користування не тільки підручником вищезазначеного автора, а й підручником будь-якого іншого автора, що потрапить до рук шкільного вчителя на 2-му році навчання іноземної мови та у подальшому.

I. Теми для спілкування згідно з їх презентацією у циклах уроків даного підручника зустрічаються такі:

My World: Unit 6;

Me, My Family, and Friends: Units 1, 2, and 3;

School Life: Unit 3;

Work: Unit 3;

Leisure Time: Units 2, 3, 4, and 6;

Nature: Unit 6;

People: Units 2, 3, and 4;

Holidays and Traditions: Units 3 and 5.

II. Функції наводяться в конкретних прикладах на сторінках підручника:

Function: Asking for information and giving it.

стор. 7, "Where do the Browns live?";

стор. 71, p. 72, "Is your father a doctor?" "Yes, he is.";

стор. 75, "She is wearing...";

стор. 82, "What are you wearing on your feet?";

стор. 13, "Meet...";

стор. 41, "He/she is from...";

Function: Describe everyday activities, habits of people/animals, spelling of words.

стор. 15, "Can you spell your name?"

стор. 62, "When does she wake up?";

стор. 64, "At 7 o'clock";

стор. 45-47, "Animals";

стор. 45, "These are cows, they are brown and white";

стор. 30-35, "Have you got it? Yes, I have";

стор. 118, "Never";

стор. 98, "Describe...";

стор. 55, “She goes to school five days a week”.

Function: Describe feelings, objections, duties, requests, hobbies, agree /disagree:

стор. 26, “I like, I don’t like”;

стор. 63, “Must, I must go”;

стор. 67-68, “Could you give me...?” “Can I sit?” “Yes, sure.” “No, thanks”;

стор. 84, “Mine, yours”;

стор. 128, “Quickly, merrily, sadly, happily”;

стор. 134, “I like eating. Do you like planting?”.

III. Мовна компетенція.

Мовні одиниці представлені в окремих темах, згідно із специфікою сфер спілкування, мовленнєвих функцій та навчальних матеріалів:

Unit 5: Specific holiday terms;

Unit 5: Cuisine;

Unit 3: School life;

Unit 6: Nature/seasons;

Unit 2: Family.

IV. Граматика.

На початку та в кінці підручника вміщені граматичні таблиці, які, за відсутності пояснень, наводять на думку про необхідність у них з боку вчителя/батьків, які на достатньому рівні володіють англійською.

Автором підручника передбачені уроки для самотестування (стор. 119) чи за участю вчителя (стор. 97). Як і у випадку із функціями, граматика представлена багатьма прикладами:

Adverb–Unit 6, Lesson 3.

1. Possessive case (’s)–Unit 4, Lesson 2;
2. Modal verbs–Unit 3, Lesson 8;
3. Articles–Unit 5, Lesson 3;
4. Pronoun–Unit 4, Lesson 5;
5. Present Indefinite Tense (майже на всіх уроках);
6. Verbs “to be/to have got”–Unit 2, Lesson 3;
7. Present Continuous Tense (стор. 75).

V. Соціокультурна та соціолінгвістична компетенція.

У підручнику є багато прикладів з інформацією міжкультурного характеру:

стор. 140–141: Definition of Easter terms (both Ukrainian and English);

стор. 98: Christmas Carols;

стор. 11–13: Getting acquainted procedures and vocabulary;

стор. 23: Sports in English-speaking countries;

стор. 28–29, 59: Letters to/from pen-friends;

стор. 48: Mother Goose rhyme.

VI. Стратегічна компетенція.

Автор багато попрацювала над тим, щоб учні мали змогу виконати дії, перелічені у даному розділі, а саме: на роботу в парах, групах, самотестування тощо.

Наприклад:

стор. 96, 97: робота в парах;

“Playtime” sections: робота в групах;

стор. 53, “Talk with your friend” (в парах);

стор. 30, впр. 2, “Act out the scene” (в групах);

стор. 85, “Act out the scene” (в групах).

VI. Мовленнєва компетенція.

Аудіювання.

На жаль, хоча це і передбачено автором, аудіокасета відсутня, що ускладнює, передусім роботу із вміщеними у підручник піснями.

Говоріння.

А) Діалогічне мовлення.

Пропонується багато видів роботи для виконання у парах.

Dialogues to read aloud; question-answer; statement-consent/ discontent; greetings-replies acting out dialogues.

Б) Монологічне мовлення.

“Read and complete,” “Draw and tell about,” “Look and say” тощо.

Читання.

При виконанні завдань учням надається багато можливостей для читання як автентичних віршів та пісень, так і невеликих текстів, листів від друзів. Вони розгадують загадки (розділ Playtime), вчать правильно адресувати кореспонденцію.

Письмо.

За відсутності робочого зошита для учня вчителю необхідно залучати додатковий матеріал для письмових завдань. Тому вправи, які ввійшли у підручник, як то: “Write letters”; “Write out the true statements”, etc, не є розвиваючими.

Отже, виходячи із вищезазначеного, можна зробити висновок про те, що підручник іноземної мови є ефективним засобом підвищення професійної майстерності учителів за умови набуття ними навичок самостійного аналізу змісту підручника, так само як і в процесі його апробації в окремому регіоні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Редько В.Г. Професійна майстерність учителя у раціональному використанні підручника як ефективності навчального процесу // Впровадження нових технологій та наукових розробок у викладанні іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах України: Зб. доповідей. – Запоріжжя: Прем’єр, 2002. – С. 3.
2. Плахотник В.М. Англійська мова. 5 клас: Підручник. – К.: Освіта, 1996. – 272 с.
3. Карп’юк О.Д. Англійська мова. 3 клас. Підручник. – К.: Навчальна книга, 2003. – 160 с.
4. Програми для середніх загальноосвітніх шкіл. Іноземні мови 5–11 класи. – К.: Перун, 1998. – С. 7–8, 17.
5. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Англійська мова. 2–12-ті класи. – К.: Шкільний світ, 2001. – С. 8–9.
6. Бим И.Л. Некоторые исходные положения теории учебника иностранного языка // Иностранные языки в школе. – 2001. – № 4. – С. 3.
7. Cunningsworth A. Choosing Your Coursebook. – Macmillan Heinemann, 1995. – 152 p.
8. Grant N. Making the Most of Your Textbook. – Longman, 1992. – 128 p.
9. Tomlinson B. Materials Development in Language Teaching. – CUP, 1998. – P. 239–247.
10. Halliwell S. Teaching English in the Primary Classroom. – Longman, 1992. – P. 113–115.
11. Freeman D., Cornwell S. New Ways in Teacher Education. – Alexandria, VA: Tesol, 1995. – P. 6–7.
12. Spratt M. English for the Teacher. – CUP, 1994. – P. 31–32.

УДК 378.14

Л. Р. Джелілова

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ГРАФІЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ

Науці, виробництву, економіці потрібні люди, які вміють будувати математичні моделі різних процесів і явищ на всіх можливих рівнях. Саме це вміння можна розглядати як ту загальну навичку, яку учні повинні винести з вивчення курсу математика в середній школі.